

'AŞRÎ KÜTÜBHÂNELER İHTİYACI *

Transkribe eden ve çeviren

Hüseyin Odabaş **

Ma'ârif vekâleti, yarınki gençlik 'âleminde huşûle gelecek pek mühim bir fikir ve zekâ inkılâbının 'âmil ve mü'essirlerini sessiz şedâsız hazırlamağa meşgûl oluyor: Yunan, Latin, İngiliz, Alman, Fransız, İtalyan, Rus, İskandinav, İspanyol edebiyâtlarından bir çok güzîde eserlerin eñ mu'tena kısımları tercüme ettiriliyor. Devlet matba'ası mütemâdiyen bunları tab' etmekle meşguldür. Lise programlarındaki ta'dilatın mâhiyeti 'hayât' kâr'ilerince mechûl değildir. İşte bütün bu hazırlanan eserler bu seneden i'tibâren Türk gençliğinin öñüne konulacak. Artık çocuklarımız, ta kûrûn-ı ûlâdan bu güne kadar garbin geçirdiği edebi tekâmulleri, metinlerini okuyarak aňlayacaktır. İ'tirâf etmeliyiz ki mekteblerimiz şimdye kadar talebe rûhuna mu'tala'a zevkini tam ve 'umûmî olarak veremiyordu. Bu zevk te'mîn edilemeyince memlekette "okuyan adam" miqdârının az kalacağı derkârdır. Halbuki yeñi Türkiye, vücûda getirdiği mühim inkılâbın takviyesi ihtiyacındadır. Bu ihtiyacı da te'mîn için yarınki nesli dünya fikir ve zekâsından haberdâr olarak yetiştirmek, oña okumak zevkini bir i'tiyâd hâlinde vermek iztirârındadır. Düşünmeli ki binlerce nüsha bâşılan bu eserler Anadolu'muzuñ her köşesine gidecek her Türk çocuğunun 'eline geçebilecektir. Bu 'aziz topraklar üzerinde gezerken öyle yerler teşâdüf etmiştim ki üç kitâb tedârik etmek pek zor bir işdi. Ve öyle çalışkan hocalarla görüşmüşdüm ki talebesine tavşiyeye edecek eser bulamadığı için mu'tarib me'yûsdu. Demek ki bu diyar ve diyarın sâkinleri okumağa muhtâc ve teşnedir. Onu te'mîn itmek de bu günkü idâremiziñ aşlı vazîfelerindendir. Ma'ârif Vekâleti bir hâmlerde bu mühim işe başlamağa Türkiye ma'ârif hayatında eñ mes'ûd bir inkılâbı ihzâr etmiş oluyor. Bi'l-vesîle şunu da kaydedelim ki neşr edilmekte olan bu risâleler arasında kendi edebiyâtımıza 'â'id olanlar da vardır. Değil Anadolunun kıyutu bir yerinde, hatta Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de bile eski yeñi eserlerimizi kolayca tedârik etmek gâyet müşkil ve ba'zen heman heman gayr-i mümkündür: Esâsen hiç tab' edilmeyen yazmalardan sarf-ı nazar, meşelâ bu gün bir Bâkî, bir Nef'î dîvânı, bir Hadîkat's-Su'edâ, bir Na'îmâ târihi... bulmak kolayca kâbil olamıyor. Bulunduğu zaman da ihmâl-kâr bir tab'ın mütemâdî yañlışlarıyla uğraşmak mecburiyeti hâşıl oluyor. Eskilerden

* Özgün metin, 1927 yılında, Hayat II mecmuasının 46. sayısının 1 ve 2. sayfalarında yayımlanmıştır.

** Arş. Gör. Hüseyin Odabaş, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim elemanıdır. E-posta: odabas@humanity.ankara.edu.tr

şarf-ı nazar daha yeñi eserler, meşelâ bir “Rubâb-ı Şikeste” tedârîki peyk-i müşkülâtla hâşıl olmağa başladı. Tab’ edilen risâleler içinde nüshalar ender yazmalar da dâhil olduğu halde eski ve yeñi edebi ve fikrî eserlerimiz de vardır. Türk çocuğu edebiyat dersinde ismi geçen, meşelâ Şeyhî’niñ, Ahmed Paşa’nıñ, Sinan Paşa’nıñ, Fuzûli’niñ, Bâkî’niñ... hatta ’Evliyâ Çelebi’niñ, Na’imâ’nın... eserleriyle kolayca karşılaşacaktır. Aynı zamanda büyük fikir inkılablarını, edebî meslekleri, edebî nev’leri etrafıyla ve bunlar hakkında türlü türlü noktaları, nazariyeleri gösteren risâleler de yine bu meyânda mevcuttur.

Muhtelif milletlere ‘â’id eserleriñ târihte ve mensûb olduğu edebiyatta mevki’ini Türk çocuğuna anlatmak için ayrıca bir “Umûmî Edebîyât Târîhi” de tercüme edilmek üzere. Bu eser delâletiyle ta eski Yunan ve Latin edebiyatlarından bu güne kadar Avrupa’nıñ geçirdiği zekâ’ı ve hissidirler. Türk tabesiniñ gözü öñünde bulunacaktır.

Fakať memlekete elbette bu kadarı kâfi değildir. Türkiye’niñ her tarafında, hiç olmazsa şimdilik mua’yyen büyük şehirlerde “aşrî kütübhâneler” kaťiyyen lâzımdır. Öyle “aşrî kütübhâneler” ki yeñi nesil oralara gitsin ve kendiniñ ihtiyâcını taťmîn edecek eserler bulsun. Bu gün vâkı’â bi’l-hâşşa İstanbul’da muhtevâlari i’tibâriyle pek zengîn kütübhânelerimiz vardır. Fakať bunlar yalnız ‘ilimle meşgûl olanlarıñ işine yarar. Hiç biri “halk için” değildir. Oralara gerçi ta Avrupa’dan muťâlâ’alar gelir, bu hâl eski kütübhânelerimiziñ ehemmiyetini gösterir. Fakať unutulmamalıdır ki gelen adamlar ‘ilmî, târihî tedkikât ile meşgûl olanlardır; meşelâ Ayaşofya, Nur-ı ‘Osmâniye, Köprülü, Râgıb Paşa... kütübhânelerine giriniz, ya bomboş bulursunuz veya bir köşede iki üç kişiniñ sâkin sâkin okumaqla, noť almaqla meşgul olduklarını görürsünüz. Hattâ, Bayezid ve Millet Kütübhâneleri ki ’eñ popolar olanlarıdır, yine her zaman kalabalık olmuyor. Bu niçün? Bu, şunuñ içundur ki eski kütübhâneler tanzîmattan evvelki hayâtımız, şark medeniyeti dâhilinde yaşadığımız devrelere ‘â’id eserlerle mâl-â-mâldır. Ve ancak o zamanları tettebbu’ için pek zengindirler. Bayezid ve Millet Kütübhânelerine giden gençler de servet-i fûnûn gibi mecmû’alara ‘â’id koleksiyonlara on beş yirmi sene evveline ‘â’id romanlar ve emsâlini bulup okuyabiliyo[r]lar. Vâkı’â “devlet maťba’ası” neşriyâtı bu gün her kütübhâneye gönderilmektedir. Fakať bunlarıñ da ‘umûmî ihtiyâca tekâbul etmeyeceği derkârdır.

— O halde ne yapmalı?

Bu su’âlin cevâbını şu cümle verir: “Aşrî kütübhâneler, halk için muťâlâ’a şalonları te’sîs etmelidir!” Fakať bunları te’sîs etmek için da gençleriñ ve halkıñ okuyacağı kitablariñ te’mîni zarûreti vardır. Ma’ârif Vekâleti’niñ mektebler için hazırlatmakta olduğu risâleler, garb edebiyatlarına ‘â’id eserleriñ ancak ’eñ mu’tenâ şahîfelerine inhişâr etmektedir. “Aşrî kütübhâneler”i, “muťâlâ’a şalonları”nı dolduracak eserler ise bunlarıñ tamamı tamamına tercümelerinden

mürekkebe olmalıdır. Kanâ'atıma göre bu tercüme işine bir program ve sistem dâhilinde başlanmalı. Ta eskî Yunan şâh eserlerinden i'tibâren bütün cihân klasikleri devir devir Türkçeye nakl edilmelidir. "Şemseddîn Samî" merhûmuñ şahşî bir 'azm ve himmetiyle ortaya koyduğu "Kamusu'l-A'lâm"ından başka Türkçemizde "ansiklopedik" bir eser de mevcûd değildir. Bunuñ, ne kadar 'azîm bir yoksulluk olduğu ise îzahtan vârestedir. Bu nev' kocaman "orijinal" bir "ansiklopedi" ihzârı heman heman gayr-ı mümkün olduğu için Avrupa lisânlarından böyle bir kitabın lisânımıza naklî elzemdir. Bu kitâb ba'zı 'ilâvelerle bize göre ikmâl edilebilir.

Bütün bunları meydana getirmek de her şeyden evvel bir para mes'elesidir. Genç ve memlekette garb 'irfânının te'sisine 'azimkâr hükûmetimizden, gelecek sene için bu mes'eleniñ hallini şevk ve neş'e ile ümîd ederiz.

'Ali Cânib

Hayat II, no. 46, Ankara 1927, s. 1-2.

Sadeleştirilmiş Metin

Çağdaş Kütüphane Gereksinimi

Millî Eğitim Bakanlığı gençlerin fikir ve zeka yapılarını önemli ölçüde etkileyecek eserleri sessiz bir biçimde hazırlamakla meşkuldür. Yunan, Latin, İngiliz, Alman, Fransız, İtalyan, Rus, İskandinav ve İspanyol edebiyatlarından bir çok önemli eserin en seçkin olanlarını Türkçeye tercüme ettiriyor. Devlet matbaası sürekli olarak bunları basmakla uğraşiyor. Lise programlarındaki değişikliğin içeriği 'Hayat Mecmuası' okuyucuları tarafından bilinmekteydi. Hazırlanan bu eserler içinde bulunduğumuz yıldan itibaren Türk gençliğinin hizmetine sunulacak. Artık çocuklarımız ilk çağdan günümüze kadar Batının geçirdiği edebi olgunlaşma sürecini, Batılı eserleri okuyarak anlayabilecekler. Kabul etmeliyiz ki günümüze kadar okullarımız öğrencilerin ruhuna okuma, düşünme ve anlama zevkini tam olarak veremiyordu. Bu zevk sağlanamadıkça, ülkede okuyan birey oranının yeterli düzeye çıkmayacağı bilinen bir gerçektir. Halbuki yeni Türkiye'nin, henüz çok yeni yaşanan önemli devrimi güçlendirmeye ihtiyacı vardır. Bunun sağlanabilmesi için gençleri evrensel fikir ürünlerinden haberdar olarak eğitmek ve onlara okuma zevkini bir alışkanlık olarak benimsetmek zorunludur. Düşünün ki binlerce adet çoğaltılan bu eserler Anadolu'nun her köşesine gidecek ve her Türk çocuğunun eline geçebilecektir. Bu ülkenin çeşitli yerlerini gezerken üç kitabı bile elde etmenin çok zor olduğu yerlerle karşılaştım. Ayrıca öyle çalışkan hocalarla karşılaştım ki öğrencisine tavsiye edecek eser bulamadığı için çok üzgündü. Demek ki bu yerler ve bu

yerlerde oturanlar kitap okumaya isteklidirler. Bunun sağlanması ise, bu günkü idaremizin temel görevlerindedir. Milli Eğitim Bakanlığı bu önemli işe başlamakla Türkiye eğitim hayatında önemli bir değişime girişiyor. Bu vesile ile şunu da ifade edelim ki yayınlanmakta olan bu eserler arasında kendi edebiyatımız arasında olanlar da bulunmaktadır. Yalnızca Anadolu'nun ücra bir yerinde değil, Ankara'da, İstanbul'da ve İzmir'de bile eski-yeni eserlerimizi elde etmek oldukça zor, bazen de imkansızdır: Mesela Baki ve Nef'i divanı, Hadikat's-Su'eda ve Na'ima tarihi gibi hiç basılmayan yazmaları kolayca bulmak mümkün olamıyor. Bulunanlar ise kötü baskıdan kaynaklanan hatalar nedeniyle sorunludurlar. Eskilerin dışında, mesela Rubab-ı Şikeste gibi daha yeni eserlerin sağlanması zorlaşmaya başladı. Nadir yazma eserlerin de dahil olduğu yayınlanan risaleler içinde eski ve yeni, edebiyat ve fikir eserlerimiz de bulunmaktadır. Türk gençleri edebiyat derslerinden tanıdıkları mesela Şeyhi'nin, Ahmet Paşa'nın, Sinan Paşa'nın, Fuzuli'nin, Baki'nin, hatta Evliya Çelebi'nin eserleriyle karşılaşacaklardır. Aynı zamanda büyük fikri değişimleri, edebi meslekleri ve edebiyat akımlarını gösteren risaleler de, yayınlanacak olan eserler arasında bulunmaktadır.

Çeşitli milletlere ait eserlerin tarihte ve mensubu bulunduğu edebiyatta yerini Türk gençlerine anlatmak için de ayrıca 'Genel Edebiyat Tarihi' tercüme edilmektedir. Bu eserler sayesinde eski Yunan ve Latin edebiyatlarından bu güne kadar Avrupa'nın geçirdiği düşünce dünyasına kadar her türlü konu Türk öğrencisinin gözü önünde olacaktır.

Fakat ülkeye elbette bu kadarı yeterli değildir. Türkiye'nin her tarafında, hiç olmazsa şimdilik belirli büyük şehirlerde çağa uygun kütüphaneler gereklidir. Bunlar yeni neslin gidip ihtiyacına göre eserler bulabileceği kütüphaneler olmalıdır. Bununla birlikte bu gün özellikle İstanbul'da kaynakları bakımından çok zengin kütüphaneler bulunmaktadır. Fakat bunlar yalnızca bilimle uğraşan kişilerin işine yaranmaktadır. Bunların hiç biri halka yönelik kaynaklar değildir. Ancak Avrupa'nın fikir ve anlayışına açık oldukları için eski kütüphanelerimiz önemli yerlerdir. Fakat unutulmamalıdır ki buralara gelen kullanıcılar bilimsel ve tarihi çalışmalarla uğraşan bilim insanlarıdır; mesela Ayasofya, Nuruosmaniye, Köprülü, Ragıp Paşa kütüphanelerine gittiğinizde, ya oraları boş bulursunuz ya da birkaç kişinin okumak veya not almak suretiyle çalıştığını görürsünüz. Hatta en bilinen ve kullanılanlarından Bayezid ve Millet kütüphaneleri bile her zaman kalabalık değildir. Bunun nedeni nedir? Bunun nedeni, eski kütüphanelerimizin tanzimat öncesi yaşantımızı ve doğu kültürü ile yaşadığımız dönemleri yansıtan kaynaklarla dolu olmasındandır. Dolayısıyla buralar ancak o zamanları araştırmak için uygundurlar. Bayezid ve Millet Kütüphanesine giden gençler, servet-i fünün gibi dergilere ait koleksiyonlar, on beş-yirmi yıl öncesine ait romanlar veya bunlara benzer kaynaklar bulup okuyabiliyorlar. Bununla birlikte 'devlet matbaası' yayınları bu gün her

kütüphaneye gönderilmektedir. Fakat bu yayınların da halkın ihtiyacı ile uygun olmadığı bir gerçektir.

— O halde ne yapılmadıdır?

Bu sorunun cevabı şu şekilde açıklanabilir: Çağa uygun kütüphanelerde, halka yönelik okuma salonları oluşturulmalıdır. Fakat bunları oluşturmak için de gençlerin ve halkın okuyacağı kitapların alınması gereklidir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın okulları için hazırladığı risaleler, Batı edebiyatlarına ait eserlerin ancak en seçkin bölümlerini içermektedir. Çağa uygun kütüphaneleri ve okuma salonlarını dolduracak eserler ise bunların bütün halinde çevrilmiş tercümeleri olmalıdır. Kanaatimce bu tercüme işine bir program ve sistem dahilinde başlanmalıdır. Eski Yunan kaynaklarından itibaren bütün dünya klasikleri dönem dönem Türkçeye çevrilmelidir. Kişisel azmi ve kararlılığıyla Şemseddin Sami'nin hazırladığı 'Kamusu'l-A'lam'dan başka Türkçe ansiklopedi bulunmamaktadır. Bu, izah edilemeyecek kadar çok büyük bir fakirliktir. Bu tür büyük bir ansiklopedi oluşturmak büyük ölçüde mümkün olamayacağı için Avrupa dillerinden buna benzer kaynağın dilimize aktarılması gereklidir. Söz konusu k aynak bir takım ilavelerle bize uygun hale getirilerek tamamlanabilir.

Bütün bunları yapabilmek herşeyden önce para meselesidir. Genç ve Batı medeniyetinin kurulması için oldukça istekli olan hükümetimizden gelecek yıl bu meselenin çözülmesini ümit etmekteyiz.

Ali Canib

Hayat II, no. 46, Ankara 1927, s. 1-2